

Luminous Light

פרשת נח תשפ"ג

13 God said to Noah, "The end of all flesh has come before Me, for the earth is filled with robbery through them; and behold, I am about to destroy them from the earth. 14 Make for yourself an Ark of gopher wood; make the Ark with compartments, and cover it inside and out with pitch. 15 This is how you should make it — three hundred cubits the length of the Ark; fifty cubits its width; and thirty cubits its height. 16 A window shall you make for the Ark, and to a cubit finish it from above. Put the entrance of the Ark in its side; make it with bottom, second, and third decks.

16 And it came to pass at the end of forty days, that Noah opened the window of the Ark which he had made. 7 He sent out the raven, and it kept going and returning until the waters dried from upon the earth. 8 Then he sent out the dove from him to see whether the waters had subsided from the face of the ground. 9 But the dove could not find a resting place for the sole of its foot, and it returned to him to the Ark, for water was upon the surface of all the earth. So he put forth

16. צהר — A window. Some say it was a skylight — according to most commentators, it was the window Noah opened after the Flood (8:6) — and some say it was a precious stone [that refracted the outside light to illuminate the interior (Chizkuni)] (Rashi).

8. Bereishis Rabbah 31:11. תעשה can only be taken in its most common meaning, "you shall make," if צהר means a window. If it means a precious stone, תעשה must be taken to mean "you shall prepare," for man does not make precious stones. On the other hand, the fact that 8:6 below refers to a window as חלון could indicate that צהר is something other than a window (Levush HaOrah).

16. צהר — A LIGHT. ויש אומרים חלון — Some say it was a window, and some say it was a precious stone — ויש אומרים אָבן טוֹבָה — which provided light for them.*

לתורה

פרשת נח ו

אזנים

נב

(טז) צהר תעשה לתבה. ר' אבא ב"כ אמר חלון, ר' לוי אמר מרגליות (ב"ר פלא). אפשר לאמר, שאלו ואלו דברי אלהים חיים: חלון עשה לאורה וגם לראות את הנעשה בחוץ, וכן נאמר: "ויפתח נח את חלון התבה אשר עשה", וכבר העירו חז"ל: הדא מסייעא להווא דא"ר אבא ב"כ חלון (שם פל"ג), אבל האורה, הבאה מן החלון, הספיקה רק לקומה אחת ולא לשלש הקומות; ואפילו אם נניח, שהחלון היה ע"פ גובה כל הקומות — לא הגיעה האורה לשלש מאות וששים הקנים (קילונים), שהי' בה לדעת ר' יהודה, ומכש"כ — לתשע מאות הקנים, שהי' בה לדעת ר' נחמיה, ולכל "הפלטיות" (מסדרונים) שבתבה (ב"ר פלא), ובהם נתן נח מרגליות להאיר להם, וכן אפשר ללמוד מדברי ר' יוחנן, צהר תעשה לתבה אמר לו הקב"ה לנח קבע בה אבנים טובות ומרגליות כדי שיהיו מאירות לכם "כצהרים" (סנהדרין ק"ח), והיינו שא"א לסמוך על החלון היחידי שבתבה, שיהי' מאיר "כצהרים" לכל קני התבה.

קלג

צפון

פרק יב

אור

בדומה לזה מצאנו אצל יתרו שכתוב: "ויחד יתרו"⁸, וביארו חז"ל⁹ שני פירושים, אחד כפשוטו, ששמה, ואחד שנעשה בשרו חידודים חידודים, מפני שנצטער על איבוד מצרים. והנה נתבאר בדברי רבותינו¹⁰ שכאשר יש כמה דעות בדברי אגדה, כל דעה משלימה את השניה, אם כן הביאור הוא שבודאי יתרו שמח כפשוטו של מקרא, אבל היות ויש לאדם הרבה כוחות הנפש, עומק לפנים מעומק, נתברר ליתרו שהשמחה הגיעה רק עד עומק מסויים, ומכח אותם מעמקים שלא הגיעה השמחה אליהם, נעשה בשרו חידודים חידודים. ובוזה נתברר ליתרו עד כמה הצליח לטהר עצמו מהשייכות

10. וז"ל ר' חיים ויטאל בספר כתבים חדשים במאמר הפסיעות אות ל: ואוי לו למי שהוא מתגאה בעצמו שמחמת שאינו יודע לתרוץ, אומר כי מדרשים (חילוקים) [חלוקים] הם, וכן בכל מקום כיצא בזה, ולא קרא "כי לא דבר ריק הוא", ואין בדברי רז"ל ח"ו שום דבר לבטלה, והכל אמת ואמונה, ואוי

להם לבריות מן עלבונה של תורה, כי אף כפי הפשט יש כח בשכל האדם לתרוץ וליישב את המקראות כפי פשטן ולקיים דברי רז"ל, אין נפחול ואין עקש, ושני הספרות הם אמת, ולא יחשבו הפשטנים כי לבר על דרך הקבלה אפשר להעמיד המחלוקת, כי גם על דרך הפשט הכל אמת ואמונה, כי ידעתי שיש

THE CALL OF THE TORAH

16. PROVIDE ILLUMINATION FOR THE ARK. צהר is related to ותר (brightness, splendor) and סהר (prison), as in Genesis 39:20. The believer can find himself enclosed in an ark in the midst of a catastrophe; yet brightness still shines within him thanks to his faith and unwavering confidence in God. Such was Yosef, who was "put into the prison in which the king's prisoners were imprisoned: היה שם בבית ויהי שם בבית" (היה שם בבית ויהי שם בבית) and he was there in a luminous place."

Rashi reports two meanings for צהר: for some it means a window; for others, a precious stone, radiating light. The fact that Rashi quotes both opinions implies that he recognized both as valid and complementary. Indeed, when large-scale disaster is imminent, a righteous person such as Noah does not stop at enjoying the light which glows in his home with his family. Instead, he makes a window to look out at the world, to realize what is going on around him so as to be ready to help as much as he can when the time comes.

seedtime and harvest, cold and heat, summer and winter, and day and night, shall not cease."

9 Midrash Rabbah

68. All agree that the Ark had a window, as it states (below, 8:6), Noah opened the window of the Ark which he had made (see 33 §5 below). The question is whether "the light" was identical with that window. The discussion hinges on a dispute (cited above, 25 §2, and below, 34 §11) as to whether the celestial bodies functioned during the Flood. The opinion that the window served as a source of light maintains that they did function, and thus the window served to let in light from the outside. The opinion that "the light" was a pearl maintains that they did not function, and hence there was no light coming from the outside (see Yerushalmi Pesachim 1:1, cited in part by Matnos Kehunah; and Eitz Yosef). According to the opinion that it was a pearl, the purpose of the window mentioned in 8:6 was so Noah could see when the waters had subsided and so he could send out the raven and the dove (Yedei Moshe).

10 Rashi

This implies that [day and night] ceased - AND DAY AND NIGHT, SHALL NOT CEASE. - יום וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּחוּ - יום וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּחוּ - all the days of the Flood; - שלא שמשו המזלות - and the difference between day and night was indiscernible.

Ba

ולכן לא שימשו המאורות ונשבתה ממשלתם, כי אם היו משמשים והיה יום ולילה אז היה בא יום השבת והיה בטול כל גזירת המבול, ורצון הבורא היה שהמבול יהיה ארבעים יום ותגבורת המים יהיה ק"ץ יום, ולכן לא שימשו המאורות שלא יבוא יום השבת ויבטל כל הגזירה כדרך השבת שמבטל כל גזירות ודינין.

והנה תיקנו חז"ל, הא-ל הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח ובוקע חלוני רקיע מוציא חמה ממקומה ולבנה ממכון שבתה, ודבר זה צריך ביאור כי אי אפשר לומר כפשוטו כי החוש מכחיש את זה כמובן.

וביאר הרמח"ל במאמר השמש, וככל דבריו כתב ג"כ התחת"ס (בדרשת שמות שובכ"ס תקנ"ד), כי יש חמה עליונה ורחנית והיא משפיעה הגשמית להחמק התחתונה. הגשמי אשר אנו רואים ברקיע, ויש חלונות ברקיע אשר דרך שם יורדת השפע מהחמה העליונה לתחתונה להשפיע על כל מדינה ומדינה כפי מה שהיא צריכה, ע"ש.

B6

ולכן נראה שאע"ג שכל העולם נחבטל יום ולילה וחוקות שמים וארץ, מ"מ בתיבה, ששם לא היה שליטה למבול כנ"ל, שם נהגו יום ולילה כסדרם. ולכן צוה הקב"ה לעשות צוה, שהיה תהיה במקום החמה התחתונה, ותהיה מאירה ביום כחמה ומאפלת בלילה. וכמו שיש חלוני רקיע שמשם ממשלת המאור הגדול והמאור הקטן, כן יהיה צוה התיבה שמשם לחלון, ובזמן שברקיע העליון בשמים שם יום תהיה משפעת החמה העליונה להאיר כביום.

נמצא שמאן דאמר שהצהר הוא אבן טוב ומאן דאמר חלון לא פליגי ואלו ואלו דא"ת, צה"ר בגימ' מאו"ר הגדול.

והנה כבר ביארתי את הפסוק "בסוכות תשבו", כלומר אם תשבו שבעת ימים בסוכה אז תזכו שהסוכה תלוה אתכם לבתיכם "וכל האזרח בישראל ישבו בסוכות" כל השנה, כי הסוכה מלוה אתכם בבחינת זמן.

אולם כבר במדרש (פי' לג, ה) הקשה מפסוק זה על השיטות שסוברים שצהר אבן טובה, וז"ל "ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח את חלון התיבה" הדא מסייעא להווא דאייר אבא בר כהנא חלון עכ"ל.

וקושיא זו תירצו המחרי"ל (ביאור אריה"ו) ובעל הלבוש, ואמרו, שלכל השיטות היה בתיבה חלון, כפי שמפורש בפסוק הנ"ל. אלא מי שאומר צוהר - אבן טובה, סובר שבנוסף על החלון היתה גם אבן טובה, כיון שלא תמיד ישנה אפשרות לפתוח את החלון כדי שיהיה אור מחמת הגשמים, לכן צווחו הקב"ה שיכניס גם אבן טובה, ע"ש.

על פי זה אפשר לומר, דודאי לכל השיטות היה חלון בתיבה, אלא מי שאומר "צוהר" - אבן טובה, סובר שלא פתח נח את החלון כדי שלא יראה במפלה של הרשעים, ונשאר כל הזמן סגור, והאבן טובה היא שהאירה להם.

11

חידש ה"שפתי חכמים": דמה שאמרו "שלא שמשו המזלות" היינו לא היתנה תנועת הגלגלים, אלא במקום שהיה עומד השמש, שם היה אור כל י"ב חודש ובמקום שהיתה הלבנה היה חושך כל השנה, ולא היו יום ולילה כשאר ימים, אלא חצי כדור הארץ היה אור, וחצי כדור היה חושך. וזה מדוייק שאמרו "לא שמשו" ולא אמרו שלא האיר.

ומה שכתב רש"י "ולא ניכר בין יום ובין לילה" כלומר, במקום אחד היה כולו יום, ובמקום אחד כולו חושך, ובוהו יתורצו כל קושיות הרא"ם.

12

והנראה בכל זה בעה"י כי איתא בזה"ק שנת היה בחינת שבת ולכן נקרא נח מלשון יום מנוחה. וגם התיבה היתה בחינת המלכות בחינת השבת, ולכן היה נח שייך לתיבה, וע"י בזה"ק.

ונראה הענין, כי המבול היה מבחינת הדין, בחינת הגבורה, גבורות הגשם, וכן כתיב ויגברו המים על הארץ, והנה כל הגבורות הקשות וכל הדינין הם נבטלים מפני השבת בבחינת מעבירין את המת מלפני הכלה, וכן כתיב בזה"ק וכל דינין מתעברין מינה, וכן שביתיך ושיביקין מסאבין דרחיקין.

ולכן נח, שהוא היה בבחינת השבת, בא לתוך התיבה שהיא שבת (נח איש צדיק יסוד ונתחבר לתיבה שבת מלכתא), ומחיצת התיבה לא הניחו את המבול להכנס בתוכו כי אין למבול רשות להכנס ברשות היחיד.

רשות השבת כי כל דינין מתעברין מינה. ולא התיבה הגשמית של עצי גופר המוכפרת בכופר הצילו, כי בוודאי היו אלה נימסים מפני מים הרוותחים של מי המבול, אלא מחיצת השבת הצילו ואת כל אשר בתיבה, עצי גפ"ר בגימ' יו"ם השביעי"י.

ומביא ראייה שהסוכה ג"כ ליתיה את ישראל
 בבחינת מקום, כי "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות
 הושבת", ואיכא מ"ד שהם סוכות ממש, וביאר
 ברוקח שזה היה בזמן מלחמת סיחון ועוג.
 וביארתי כי איך ישבו בסוכות בשעת המלחמה,
 הלא מדרך לחפור חפירות ולהסתר שמה להגן מפני
 אבנים וחיצים. אלא י"ל שההגנה של ענני כבוד
 יצא עמהם לחוץ למחנה אל מקום המלחמה.
 ונמצא שמ"ד סוכות ממש אינו פליג אמ"ד ענני
 הכבוד, אלא הוא מוסיף על הפלא שהגנת ענני
 כבוד יצאה עמהם למערכת המלחמה עד שלא
 נצטרכו לחפירות, וכמו שענני הכבוד שהם אור
 הסוכה יצא עמהם בבחינת מקום, כן הגנת פריסת
 שלום הסוכה יוצא עמנו לכל השנה בבחינת זמן.

והנה כשהוצרך נח לשלח את היונה, שלח עמה
 מאור הגנוז של בחינת השבת אל מחוץ לתיבה.
 ועיין בסידורו של שבת שאור הגנוז מאיר בבת
 ישראל בשבת. ולכן לא כתיב וישלח את היונה אלא
 וישלח, שהוא לשון הליה, כמו ויצו עליו פרעה
 אנשים וישלחו אותו, וכן ויהי בשלח פרעה,
 ששניהם תרגומן ואלואו.
 והמכוון היה ששלח עם היונה מאור של התיבה
 שהוא בבחינת שבת אור הגנוז, ובאור הגנוז הזה
 יכולים לראות אפילו בחושך, כמו ולכל בני ישראל
 היה אור במושבותם, שהוא האור של "ויהי אור",
 שהוא מאמר שני כנגד מכת חושך מכה תשיעית.
 וזהו דכתיב ויפתח נח את חלון התיבה, כי שלח
 עמה מאור החמה ששלט בתיבה ע"י החלון
 שקיבלה מהחמה העליונה.

והנה בחינת הסוכה היא בחינת השבת,
 שהשבת היא פריסת סוכת שלום, וכמ"ש האר"ז
 שיש לכוון בברכת ופרוש עלינו סוכת שלומך
 לקבלת הנשמה יתירה של השבת, וכ"כ בתורת
 משה לחת"ס (החוש) בפרשתנו ד"ה יום ולילה לא
 ישבותו, ששמירת שבת נקרא סוכת שלום, עיי"ש.
 וכמו שהגנת הסוכה נמשכת אחר חג הסוכות על כל
 ימי השנה, כמו כן הארת השבת נמשכת לכל ימי
 השבוע, וכדאיתא מהאר"י הק' שע"י סעודת מלוא
 מלכה שהיא בחי' המלכות סעודת דוד מלכא
 משיחא, משפיעים הארת השבת לימי השבוע, וכן
 ע"י תוספת השבת שממשיכים את זמן רעוא דרעוא
 אל תוך הלילה וקדושת השבת פורצת לתוך חשכת
 ימות החול וממשיכים קדושת השבת לימי השבוע,
 וכמוכא שכל ימי השבוע קשורים עם השבת, ג'
 ימים הראשונים שייכים לשבת הקודם, וג' ימים

אחרונים שייכים לשבת הבא.
 ונמצא ששני כוחות מלויים את האדם תמיד, בחינת
 הסוכה ובחינת השבת, שענינם אחד כמבואר
 תיצפנ"ם בסוכ"ה בגימ' יו"ם השבת. והצורך
 לשניהם הוא לפי שהמועדים קדושתם נמשכת מצד
 ישראל דמקדשי לזמנים ע"י קביעת החדשים וכמו
 שאומרים מקדש ישראל והזמנים, והשבת קדושתו
 מצד הקב"ה המקדשו כמ"ש ויקדש אותו ולכן
 אומרים מקדש השבת (ע"י ברכות מט. פסחים ק"ו), והם
 שתי הבחינות של קדושה המלויים את האדם תמיד.
 וכשם שהסוכה מגינה מאויב דבר וחרב וממלחמת
 גוג ומגוג הכוללת את ע' האומות, וכמוכא ברמ"א
 שמפטיירים בסוכות מענין מלחמת גוג ומגוג שזמנה
 בסוכות, והכוונה בזה ג"כ שמכח הסוכה נמשכת
 ההגנה למלחמת גוג ומגוג, ובסוכות מקריבים ע'
 פרים להכניע את ע' אומות.

וכענין זה ג"כ הוא בשבת, דאיתא בזוה"ק שבסדר
 נוסח הקידוש יש ע' תיבות, דהיינו ל"ה תיבות
 בפסוקי ויכולו כנגד ל"ה אומות שהם תחת
 ישמעאל, ול"ה תיבות בנוסח ברכת הקידוש כנגד
 ל"ה אומות שהם תחת עשו, וע"י הקידוש מכניעים
 כוחם. ונרמז בתיבות ויקדש את"ו בגימ' עש"ו
 ישמעאל"ל, שע"י הקידוש מבטלים כח עשו
 וישמעאל שהם ראשי האומות והם המתגברים
 בגלות האחרון.

כב 3135 לקח דוד • נח

בגזירת המבול הסכים הקב"ה עם מלאכי השרת שקטרגו על בריאת האדם
 ונראה לבאר הדברים, דהנה בלשון הפסוק "ואני הנני מביא את המבול" (בראשית ו, יז),
 פירש"י "ואני הנני מביא - הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני (מלאכי השרת)
 ואמרו לפני כבר מה אנוש כי תזכרנו". ודברי רש"י צ"ב, מאי היינו שהקב"ה בא להסכים
 עם מלאכי השרת שהתרעמו על בריאת האדם ואמרו מה אנוש כי תזכרנו, והרי לא כלה
 המין האנושי במי המבול שהרי נשתייר נח שהמשיך את קיום העולם.

וכבר הקשה זאת הרמב"ן שם על רש"י, ועיין בשם משמואל (פרשת נח תרע"ח) שכתב
 דמבואר בדברים אלו שבאמת בדור המבול הסכים הקב"ה עם מלאכי השרת
 שערערו על בריאת האדם, ובא לכלות את המין האנושי, וגם נח נכלל בכלל העולם
 וגם הוא היה בגזירה זו, ורק שבבנין התיבה בא הקב"ה להפקיע את נח מן העולם
 הקודם, ולהוציא אותו מן העולם ולבנות על ידו עולם חדש שיבנה על ידו, והביא
 מקור לדברים בדברי חז"ל (בראשית רבה פרשת נח, א) "שתולים בבית ה', זה נח
 ששתלו הקב"ה בתיבה", וביאר דבלשון ששתלו בתיבה מבואר שהוא כמו מי שעוקר
 נטיעים ממקום אחד ובא לשותלם במקום אחר, וזה היה ג"כ הכניסה לתיבה, שעקר
 הקב"ה את נח ובניו מהעולם הקודם ושתל אותם בבית ה' היא התיבה שהגדרתה
 "בית ה'".

תיבת נח - בית ה' שקלט את מי שניצול מהמבול

ולפי"ז מבואר דלא היה ענינה של התיבה רק מקום להצלה מן המים, אלא מקום שתוארו
 הוא בית ה' ובמקום זה נעקרו נח ובניו מן העוה"ז ונכנסו למקום מיוחד בפני
 עצמו שהוא בית ה', ובוה הפקיעו את עצמם מן הגזירה שנגזרה לכלות העולם, ומהם
 התחיל עולם חדש

ומבואר מאד לפי"ז מה שביאר בדרשות אבן שועיב את מידות התיבה, שאורך התיבה
 שלש מאות אמה מרמז על הש' שבשם ש-די, ורחבה חמישים רמז לנ' של שם

אדנות ולחמישים שערי בינה, ושלושים אמה קומתה שהם עשרה בכל מדור שהיא ג'
 מדורים כנגד אות י' של שם הו"ה, ובדאי יש כאן ענינים גדולים שאינם לפי ערכנו,
 אבל למדנו מדבריו שלא היו מדות התיבה לפי הצורך שתגן בפני המים אלא כנגד שמונת
 של הקב"ה, וזה משום שהייתה התיבה מקום שתוארו בית ה', ולכן מדותיו של מקום
 זה הן כנגד שמונתו של הקב"ה.

ולפי"ז מבואר מאוד דברי הגמ' שדקדק הגר"י שהיתה התיבה בבחינת מקום מקלט,
 כיון שבחטא המבול קיבל הקב"ה את הקטרוג של מלאכי השרת ובא להחריב
 את כל העולם, ולא היה שייך שישאר נח באותו עולם שנגזר עליו חורבן, אלא
 בתיבה שהיתה מקום מקלט מיוחד לאותם שבא הקב"ה לעקור אותם מן העולם
 שנחרב ולשתול אותם בבית ה', והתיבה היא בית ה' היתה מקום מקלט לנח ובניו
 לצאת מהעולם שנחרב ולהיות שתולים בבית ה' ובוה לא נכללו בגזירה של חורבן
 העולם.

הַבִּית: רַ וַיַּעַשׂ לַפֶּתַח חַלּוֹנֵי שְׁקָפִים אֲטָמִים: הַ וַיִּבֶן עַל־קַ

A Window for the Righteous Eidas B'Yosef (Noach \$20, cited by Pardes Yosef, Noach \$9) suggests that this dispute is linked to an earlier one in the Midrash. Above (30 \$9), there is a dispute as to whether the verse's characterization of Noah as "perfect in his generations" means to amplify his righteousness (certainly he would have been righteous in better generations) or minimize it (had he been in better generations, he would not have been regarded as highly). Now, we find that someone who is only relatively better than his wicked contemporaries has no right to gaze upon their destruction; thus, Lot was commanded not to look behind him when he escaped the destruction of Sodom (see below, 19:17, with Rashi). Thus, according to the view that Noah's perfection is to be minimized, he would not have been permitted to peer outside the Ark and see the destruction of his contemporaries; the Ark, then, could have no transparent window, and its source of light would have had to be a pearl. According to the view that Noah was deemed righteous even in his generation, he was righteous enough to view the destruction of the wicked. The Ark, then, could have a transparent window and that window could be the source of the Ark's light.

ע"י רש"י שכתב, שקופים אטומים, רבותינו פירשו (מנחת פו ע"ב) שקופים לשון ראייה ופתיחה והשקפה, פתוחים מבחוץ ואטומים מבפנים, קצרים מבפנים, שלא כדרך שאר חלונות אחרות העשויות למאור, להראות שאינו צריך לאורה, עכ"ל רש"י.

וע"י במדרש (במד"ר פמ"ו א) עה"פ בהעלותך את הנרות, "אמר לו הקב"ה למשה, לא בשביל שאני צריך לנרות הזהרתך על הנרות אלא לזכותם, שנא' ונהורא עמיה שרא, וכתיב גם השך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר כחשיכה באורה, בא ללמדך שאינו צריך לנרות של בשר ודם, תרע כשאדם בונה בית עושה לו חלונות צרות מבחוץ ורחבות מבפנים, כדי שיהא האור נכנס מבחוץ ומאיר מבפנים, ושלמה שבנה בית המקדש לא עשה כך, אלא עשה חלונות צרות מבפנים ורחבות מבחוץ, כדי שיהא האור יוצא מבית המקדש ומאיר לחוץ, שנא' ויעש לבית חלונות שקפים אטמים, להודיעך שכולו אור ואין צריך לאורם" (של החלונות), וכו'.

21 רמ"ן 163

R' Shmuel bar Nachmani said: [The angel] appeared to [Jacob] as an idol worshiper, and Jacob, therefore, positioned himself to the left of the angel. For the master said in a Baraisa: IF A JEW WAS JOINED BY AN IDOL WORSHIPER ON THE ROAD, who is suspect regarding the murder of Jews, and who is traveling in the same direction, [THE JEW] SHOULD KEEP [THE IDOL WORSHIPER] ON HIS RIGHT SIDE for his own security. The angel therefore attacked Jacob's right haunch, which was the side closest to him.

והנה ראיתי בס' חנוכת התורה (לרבי העשיל מקרא וצ"ל כפי' בהעלותך עה"פ ויעש כן אהרן) דבביהמ"ק היה משמש אותו אור הנגנו שנברא ביום הראשון ונגנו הקב"ה לצדיקים לעיל, ויסוד הדברים ע"פ דברי התוס' (שבת כב ע"ב ד"ה ובי לאורה הוא צריך) שהביאו ברייתא דמלאכת המשכן, "היה מסתכל בספיה ויודע מה בתוכו, בחבית ויודע מה בתוכה", דענן ה' שהיה על המשכן היה מאיר להם.

שלוש מחיצות - שלושה מיני נסיונות

תדע שלוש המחיצות, חושך ענן וערפל" רמז הן לשלושה סוגים של נסיונות שמתנסים בהם ישראל, כי מציונו שפירשו (מכילתא יתרו שם) חושך - מבחוץ, ענן - מבפנים, ערפל - לפני ולפנים. והנה הנסיון הראשון הוא, "חושך - מבחוץ", היינו נסיון גלוי שהיצר בא ומסית את האדם לעבור על רצון קונו ב"ה, ולעשות עבירה גלויה, באופן שאין כאן מקום לטענת ולחשוב שכאילו הותר הדבר, וזהו ההגדרה של, "חושך מבחוץ". ואמנם, ענן - מבפנים" הוא פיתוי היצר כביכול למצוה, בעוד שבעצם אינה אלא עבירה, והרי זה בגדר כיסוי ענני המכסה את השמים ומאפיל את אור השמש, וכך גם פיתוי זה מרתת הוא לבלבל ולהאפיל את עיני האדם שלא יבחין בין טוב לרע ובין אור לחושך, ולפיכך הגדירו נסיון זה בתור ענן שהוא מבפנים.

A variation of the above: Rav Shmuel bar Acha, in the presence of Rav Pappa, said in the name of Rava bar Ulla: [The angel] appeared to [Jacob] as a Torah scholar, and Jacob accorded him honor as though he were his master and positioned himself to the left of the angel. For the master said: IF A JEW WAS JOINED BY AN IDOL WORSHIPER ON THE ROAD, who is suspect regarding the murder of Jews, and who is traveling in the same direction, [THE JEW] SHOULD KEEP [THE IDOL WORSHIPER] ON HIS RIGHT SIDE for his own security. The angel therefore attacked Jacob's right haunch, which was the side closest to him.

ברם הנסיון הקשה ביותר הוא, "ערפל - לפני ולפנים", והרי זה רמז ליצה"ר הפנימי ביותר, כמו שהמליצו רז"ל (יומא ס"ט, ב') על יצרא דעבודה זרה, נפק אתא כי גוריא דנורא (כגור אריות של אש) מכית קדשי קדשים. כלומר, יצר זה נחבא בפנימי-פנימיות בבחינת, "בית קדשי קדשים", ולפיכך סכנתו מרובה מאד, ולכן קראו לו בשם ערפל, לפי שהוא גורם לערפול דעת האדם כאילו כך הוא רצון השי"ת, בעוד שלאמיתו של דבר בקרבו טמון ארסו.

22 Midrash Rabba - Insights

Sources of Light R' Aryeh Tzvi Frommer Hy"d, Rosh Yeshiva of the famous Yeshivas Chachmei Lublin, presents a homiletical interpretation of the question as to whether the "light" of the Ark was a window or a pearl (Eretz Tzvi, to verse). He begins with the famous explanation of Shem MiShmuel regarding the dispute in the Gemara (Chullin 91b) whether the angel of Esau that wrestled with Jacob appeared to him as an idol worshiper or as a Torah scholar. These two opinions allude to the two strategies employed by the evil inclination to entrap a person. It can fill a person with a temptation powerful enough to overcome his scruples. Or it can paint the sin in noble colors, deceiving the person into thinking that the sinful act is permitted or even a mitzvah. In

the guise of an idol worshiper, the evil inclination fills the person with temptation. In the guise of a Torah scholar, it skews his reason.

ערוגות אליעזר

25

נפלאים בזה דברי רבינו הבעש"ט זי"ע (הובא ביאורה לחיים" פרשת לך ד"ה הפדר נא מעלי' לכאר מאמר חז"ל (שבת עה א): "שוחט משום מאי מחייב רב אמר משום צובע... ופירשו התוספות (שם ד"ה שוחט) אשוחט דעלמא קצי" - הרמז הוא ליצר הרע שהוא שוחט לכל העולם, ועל כך באה הקושיא "משום מאי מחייב" - למה עתיד הקב"ה לשחטו ליצר הרע כדרשת רז"ל (טוכה נב א), בעוד שלשם כך נברא כדי להסית את האדם לדבר עבירה.

The Mishnah next stated:

SLAUGHTERING IT. - הַשּׁוֹחֵטוּ

The Gemara asks: Why is a slaughterer liable?

Rav said because of dyeing and Shmuel said because of taking a life.

ומתרגמת הגמרא: "רב אמר משום צובע" כלומר אכן תפקידו של היצר הוא להסית את האדם לדבר עבירה, אלא שאינו נוהג בתפקידו כמצווה עליו, שכן לא נצטווה כי אם לפתות את האדם לעבירה כשלעצמה, ואילו הוא בראותו כי נכשל ולא עלתה בידו להפיק זממו - להביא את האדם לידי עבירה, הריהו "צובע" שמסית את האדם בחלקות לשוננו לעבירה באמתלה של מצוה, וכך הוא מוליכו שולל בערמימות כוז שאין דומה לה, והוא לא נברא אלא להסית לבני אדם שיעברו עבירות, ולא שיצבע את עצמו כמו אוהב נאמן איש טוב... ובשביל זה לא נברא ועל כן חייב. נראה עוד כי"ב פורת יוסף" (כסופו דף קכו א).

והנחש היה ערום - זה יצר הרע

26

ומקור הדברים רמזוהו חז"ל ב"תיקוני זוהר" (תיקון נט. צג א): "לביה מליא שיקרא ופתי בפומיה במילין דקשוט" - שהיצר הרע הוא מקור השקר אלא שמפתה את האדם במילין דקשוט, שאינו מסיתו בגלוי אלא במסווה של שלמות שאומר לו על עבירה שהוא מצוה. וכן אמרו (וזהו חיש יח ב) על הכתוב (בראשית ג א): "והנחש היה ערום מכל חית השדה" - זהו יצר הרע שהוא הנחש המסית לבני אדם, ולמה נקרא נחש, מה הנחש הולך עקלתון ואינו הולך בדרך ישרה, כך יצר הרע משטין לאדם בדרך רע ולא בדרך ישר. נמצא, שכל פיתוי היצר הם להסית את האדם מהדרך הישרה, והפיתוי הוא בדרך עקלתון, שאינו מסית אותו לעבור עבירות במפורש - דבר שהאדם לא ישמע לו - אלא פונה אליו בעקיפין כאילו העבירה היא מצוה, והוא שמצינו בווהר הק' (ח"ב - לה א): נחש

In this vein, *Eretz Tzvi* explains a teaching of the *Zohar* (*Vayechi* 238b), which states that the wicked are punished in Gehinnom for twelve months — six in fire and six in snow. These two periods correspond to these two strategies of the evil inclination. "Fire" represents the light of true wisdom; it is fire that atones for sins caused by faulty reason. "Snow" represents the cooling of passion; it is for the sins of passion that snow atones.

Eretz Tzvi extends this idea further. The Torah, which is the antidote to the evil inclination (*Kiddushin* 30b), is compared to both fire (see *Jeremiah* 23:29) and water (*Bava Kamma* 17a). The Torah furnishes a person with the means of fending off both attacks of the evil inclination. The Torah provides him with the fire of light and understanding to unmask the deceptions of the evil inclination, and with the waters to counter the heat of its temptations and purify the earthiness of the body.

In another place, the *Zohar* (*Noach* 59b) compares Noah's Ark to the Ark of the Covenant, which housed the Tablets and represents the Torah. Accordingly, Noah's Ark, too, must somehow allude to these two powers of the Torah to counteract the evil inclination. And these are indeed represented by the two possible sources of light for the Ark — the window and the pearl. In contrast to the pearl, the window produces no light of its own; it simply allows the light outside to pass through. When the evil inclination appears in the guise of the Torah scholar and confuses one's thoughts, it does so by blocking the light of reason from entering. This is countered by the window of the Ark, which allows the light outside to enter. But when the evil inclination appears like an idolater, it fills the person with the dark matter of physical temptation that no outside light can penetrate. It is then that the Torah must provide the person with an internal source of light to illuminate and purify the darkness within and raise him beyond temptation.

OF PARENTS AND PENGUINS

AN ANCIENT TALE

There was once an island on which lived a group of women with truly beautiful voices. Sailors who manned the passing ships were so bewitched by their song, that they would direct their boats to the island only to founder on its treacherous shoals. There were three reactions to this problem among the captains of those

ships. One forced all his men to stop up their ears with beeswax so that they were unable to hear. Another lashed the helmsman to the mast so that he was unable to alter course. The third provided music to his men that was so sweet that the song coming from the shore lost its allure.

I do not know whether Homer [the source for this cautionary tale] drew any of his wisdom from the prophets of the first Bais HaMikdash with whom he was contemporaneous, but it is certain that his story can serve as an appropriate mashal for the Torah's predictions concerning the final stages of exile, those immediately prior to the coming of Mashiach.

Let us listen to Rav Hutner. The time is a Seudas Purim, one of those moments when the inner fire that animated that great soul blazed to the surface. The place, his beloved Yeshiva where he knew that he would be understood.

This is what he said. After twenty long years of exile, Yaakov Avinu is finally returning to Eretz Yisrael. Eisav, sensing that his moment has come, prepares himself for the reckoning which, for once, must surely go his way.

כיצד יבחון האדם את היצר הרע

ולכן "כי יפגשך עשיו אחי" - אם פגע בך מגול זה - היצר הרע הנדמה לך כרע ואת, ומפתה לאדם על עבירה שהיא מצוה. כיצד יעשה האדם ויתגבר על יצרו, הורה על כך בספר "אגרא דכלה" (פרשת קרח ד"ה א"י ויקח קרח הא) שישקול האדם בפלס החכמה אם הוא באמת מצוה או מתרמית היצר הרע, ובזאת יבחון האדם את הדבר, אם גדלה תשוקתו כל כך למצוות שהם בודאי מצוות, כגון תורה צינית ותפילין, כפי תשוקתו לאותו ענין שנודמן לו, אזי גם מעשה זה מצוה היא, אך אם יראה שאינו משתוקק כל כך לשאר המצוות כשם משתוקק למעשה זו שנודמנה לו, אזי יבחין שהתשוקה הזאת לאותו ענין הנראה לו למצוה הוא מתרמית היצר הרע, ועליו להתרחק מכך.

נו ארץ פרשת בת צבי

אינה עבירה, רק מצוה, וזה כתלמיד חכם נדמה לו; הבי, שאף שיודע שהיא עבירה מחממו בתוקף התאוה, וממשיכו לחטא ע"י תאוה, וזה כגוי נדמה לו, ע"כ שמעתי. והנה בזוה"ק (ויחי רל"ח, ב) דרשעים נידונים י"ב חודש, שית באשא ושית בתלגא, י"ל שהוא נגד ב' האופנים דיצה"ר, נגד יצה"ר שכתלמיד חכם נדמה לו, שחסר לו אור להבחין, נדון באש גיהנם, אש מורה על אור, נגד יצה"ר של תאוה, שהי' חסר לו התקררות מעבירה, נדון בשלג.

וי"ל דאלו הם ב' שמות של התורה, לפעמים נקראת אש, הלא כה דברי כאש (ירמי' כ"ג, כ"ט), ולפעמים נקראת מים, אין מים אלא תורה (ב"ק י"ז, א), דתורה היא תבלין נגד יצה"ר, כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל', ב): בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין. והתבלין הוא נגד ב' היצה"ר, יצה"ר שנדמה לו כת"ח ומחשיך השכל שלא לראות האמת, על זה התורה יש לה סגולת אש ומאור, וזוכה לראות האמת בלי הטעה; ונגד יצה"ר התאוה, התורה יש לה סגולת מים לקרר האדם ולזכך את גופו וחומריו, שלא להיות נמשך אחר התאוה.

והנה בזוה"ק (נח נ"ט, ב) דתיבת נח היינו ארון הברית, והיינו הארון שבו מונחים לוחות הברית, וא"כ זה מרמז על התורה, ומרמז סגולת התורה בב' האופנים: א', חלון, דחלון אינו מחדש אורה, כי במקומה בחוץ האור היה קודם לחלון, רק ע"י החלון רואים את האור, וזה נגד היצה"ר שנדמה לת"ח, דשם אורו לחושך וחושך לאור, שבעצם האור אור הוא והחושך חושך, רק שהוא אינו מפיץ אורו. ע"ז התורה משמשת כמו חלון לראות את האור כי טוב הוא, ולדעת מה שאינו אור באמת; נגד היצה"ר של התאוה, שהחומר בטבע נמשך אחר התאוה והוא בעצם חושך, רק שצריך לחדש בו אור שיזדכך החומר וישוב להיות כתנת אור [באל"ף], לעומת זה התורה משמשת במקום אבן טובה, שמחדשת אור בעצמה, במקום החושך, אף שסתום מכל צד וא"א שיכנס בו אור מבחוץ, מכל מקום מחדשת האור בפנים, במקום החושך, ובוה גורמת זיכור ובהירות בחומר, שלא להיות נמשך אחר התאוה.

* "Let us travel and move on together. I will adjust my speed to your needs." "Let me assign to you some of the people who are with me" (Bereishis 33:11 and 15).

These were the last recorded words which Eisav ever spoke to Yaakov. They represent his game-plan for the final moments of the galuth. They hound us still. If we listen well, we hear them reverberating throughout the gilded cells which seem not to confine us, bouncing off the walls which seem to cushion us all. They embrace a culture which is dying and a message which wants to smash us on the rocks.

Listening to a Different Tune: At the end of the day, there is really only one answer. Discipline, kedushah, service, these have a music of their own. The majestic resonance of their tone cuts right through to the heart. It can, if we let it, drown out the pathetic tinkle, trivialize to utter impotence the dross and the tinsel of even the best of what the world has to offer.

There really is no competition. But it has to be done right. The best music sounds bland and uninteresting when it is not performed with verve, with spirit, and above all, with intelligence.

"Educate your son in accordance with his unique characteristics (Mishley 22:6)." We make facile assumptions at our peril. Assumptions that what worked well enough for ourselves will work equally well for our children. Assumptions that they must certainly share our tastes and predilections. Assumptions that the ideas that we found inspiring will fire their hearts also. It is just not so or, less radically, it is often not so.

We can occasionally create an environment that approximates an idealized earlier one, and hope that its ambiance will nurture an innocence more familiar from another era. It may work sometimes for some children.

But it is foolish to think that we can shut out the world indefinitely. The music is playing on the rocky island and sooner or later it will penetrate our most lovingly and thoughtfully erected defenses. Our lives will have to be set to music -- the ultimate weapon in the battle for our children's souls.⁶

כן הוא גם הסדר בעבודת השי"ת, שמתחילה מקבלים אור גדול שהקב"ה מזרית, והאדם נמשך אחר אור זה ומתעורר לעבדו יתברך [וזה נקרא בספרים גדולות ראשון], אמנם בכדי שיהיה לאדם קנין באור נוטלים ממנו את האור ונופל ממדרגתו כדי שיתייגע בעצמו ויקנה את האור בקנין גמור. ובאמת אין זה נפילה, כי האור שהאיר בו עד עתה לא היה לו בו קנין, ולא היה שלו, ודוקא עתה כשחוזר אל מצבו האמיתי אז הוא הזמן לעמוד ולהתיגע ולקבל את האור בדרך קנין שיהיה ממש שלו.

ועל דרך זה איתא מצדיקים לפרש הפסוק "אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת זאת", שכשרואה אדם שנופל ממדרגתו אל יתמרמר שהימים הראשונים היו טובים יותר, כי לא מחכמה - כי המדרגות שהיו לו ב"ימים הראשונים" לא היה מחכמתו ועבודתו, רק "שאלת" - שהשאלוהו משמים, ו"שאלה הדרה בעינה", ועכשיו הוא הזמן להתיגע ולקנות האור בקנין גמור שיהיה האור בבחינת 'חכמה', כולו שלו ותיקרא העבודה על שמו.

ובזה מבואר ומיושב הענין שהתחלנו בו, שאכן דוקא לאחר שמתחיל פרשת בראשית, היכן מספרת התורה אין שהגיעה הבריאה למצב של השחתה ונפלה מדרגתה והייתה למצב יורד מאד, אפנים העיקר בזה הוא להורות שדוקא אז התחלק הבריאה ונבדל מאלהי האדם, וכל העולם חסו להגיע אל לורה גבוהה יותר, כי כן היה המצב של האדם הראשון, והוא נפל ממדרגתו ונחלץ לעולם עליו.

אמנם מבואר בספה"ק שאף הירידה והנפילה הגדולה לא קרה במקרה, אין הכוונה שהקב"ה ברא עולם והעולם נפל ממדרגתו, אלא כל זה הוא חלק מסדר הבריאה, מכוונת הבריאה היה שהעולם יגיע למצב כזה עד שהיה נראה שמשמש אין לכל הבריאה שום מקום, וכל זה היה בכוונה עלינה, וכשאנו קוראים הפרשה בתורה נראה בחוש שכל זה הוא חלק מסדר הבריאה.

היות וכל זה מסופר בתורה הקדושה, הרי כל זה נוגע גם אלינו, כידוע מה שהשריש לנו הבעל שם טוב הק' ז"ע שכל התורה הק' היא נצחי, בכל שנה ושנה קוראים מחדש את כל התורה פרשה אחרי פרשה, וכשקוראים פרשת בראשית מרגיש כל אחד התחדשות, מרגישים בריאת העולם, מרגישים איך שנברא העולם מחדש, מרגישים אחרי הימים הנוראים איך שכל הבריאה נתחדשה ומתחיל הכל מחדש, ולאחריו בא פרשת נח, וזה מורה לנו אשר כל זה הוא סדר שיסד הקב"ה בבריאה, שלאחר שיש לאדם עליה גדולה הרי חלק מסדר התיקון הוא שיש לאחריו גם ירידה גדולה.

וביאר הענין בזה כמו שכתוב "והחיות רצוא ושוב" - היינו שהאופן בו הקב"ה משפיע חיות בבריאה הוא באופן של רצוא ושוב, מצד אחד הקב"ה מרומם מאוד את האדם ונותן לו עליה גדולה והשגות גבוהות, אבל מצד שני אחר כך נופל האדם ואינו יכול להחזיק עצמו באותה דרגה גבוהה, ונראה ממש כנפילה גמורה שנגמר הכל, אמנם באמת אין זה נפילה כי דוקא על ידי נפילה זו יזכה אדם"כ לעליה מחודשת פנימית ועמוקה יותר הבאה על ידי עבודה עצמית אשר כולה היא קנין שלו.

והיות שגם הירידה מתנהל בסדר שהטביע הקב"ה, ישנה בחינה של "וישאר אך נח" - שגם בשעת הירידה נשאר בחינה ונקודה של "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו" - נשאר קצת שלימות, נקודה קטנה ותמימות מסויימת אשר היא נשארת קיימת אך בזמן הנפילה ומחזיקה את האדם, ואותה נקודה תעזרנו לחזור ולהתחדש, ושוב לעלות למדרגה חדשה, וזה היא הנקודה של נח אשר בו כתוב "תמים היה בדורותיו", שדייקו בזה המפרשים למה כתיב "בדורותיו" שהיא כפל הלשון ומורה על כמה דורות, וביארו שנה הוא המחבר בין הדורות שלפני המבול לדורות שלאחר המבול, "תמים היה - בדורותיו", הענין של נח הוא, שהוא מחבר כל הדורות יחדיו.

מבא בחז"ל שנה ראה את העולם בניו וחורב ושוב בניו, תחילה ראה נח את הבריאה הראשונה, עולם נפלא שברא הקב"ה, עולם אשר הוא גילוי כבוד שמו

יתברך, ואחר כך נפל העולם והגיע מצב של "חרב", אבל נח ראה אחר כך איך שהעולם שוב בניו, וזה מלמדנו שאף על פי שיש מצב הנראה כחורבן, אבל באמת אין זה חורבן גמור אלא דוקא לאחר החורבן תתחדש הבנין ביתר שאת וביתר פנימיות, "נח איש צדיק" - הוא מחזיק שיחזור שוב להיות בניו, וזה כל התכלית שבבריאה.

למדנו מכל זה שכן הוא הסדר שטבע הקב"ה שלאחר שהאדם עלה בדרגתו וזכה לאור ושפע, מוכרח להגיע לאיזה נפילה ורק אחר כך לזכות ולעלות שוב.

ולהבין פנימיות הענין, מה זאת שטבע הקב"ה בעולמו הסדר של בני חרב ובניו, שיהיה נפילה ואח"כ עליה ושוב נפילה, הרי מדרך הטוב להטיב, ורחמיו על כל מעשיו, ומה התועלת בירידה, ולמה אי אפשר שיהיה הכל מתחילתו ועד סופו בחינה של בניו. אמנם מבואר בספה"ק שהחורב אינו חרב כלל והנפילה אינה נפילה כלל, אלא כן הוא סדר הקנין לקנות השפע האלוקי שהקב"ה משפיע לנו שיהיה דוקא ע"י נפילה.

ונסביר את הענין בדרך משל, כאשר האדם הולך בדרך ישרה ע"י מה שהוא נמצא בסביבה טובה ומשפיע ממנה, כגון השויה אצל רבו או בחור הלומד בשיבה, והוא מתחבר, וכל התורה הנפילה, ואחר כך כשהולך לעקום אחר חורב, עתה עומד על הרגל הישנה, והוא מתחבר שוב עם השויה, וכל זה הוא חלק מסדר התיקון, וכל זה הוא חלק מסדר הבריאה.

And that is the secret of life. A person is inspired artificially at the beginning of any phase of life, but to acquire the depth of personality which is demanded of us, Hashem removes the inspiration. The danger is apathy and depression; the challenge is to fight back to the point of inspiration, and in so doing to build it permanently into one's character.

41

וביאר המאירי (שם): "ומה שהזכירו בזו אנשי דור המבול, מפני שמעשיו של זה דומין למעשיהם, שהיו גוזלין על צד שלא היו בית דין יכולין להזקק לתובע, והוא שאמרו בירושלמי, מה היה חמס של אנשי דור המבול, היה אדם בא לשוק למכור קופה מלאה תורמוסין, היו באים ונטלין ממנו פחות פחות משוה פרוטה, כדי שלא תהא גזלתם יוצאת בדיינין". והיינו, שהדמיון של מי שאינו עומד בדיבורו לאנשי דור המבול הוא, ששיניהם עושים דבר שאינו הגון אבל אי אפשר לתבוע אותם על זה בבית דין.

ומבואר מזה, שמה שאמרו שנתחם גזר דינם של דור המבול על הגזל, אין הכוונה לעצם הגזילה, שהרי היו גוזלים פחות משוה פרוטה, ואין על זה עונש חמור כל כך. אלא עיקר החטא היה מה שנהגו במידת אכזריות חמורה, שלא השאירו לנגזל אפשרות לתבוע את שלו בבית דין.

ואלו הם הדברים שהתבארו קודם, שעיקר החומרה של הגזל שלהם היה במה שהשחיתו את הנהגת העולם, שלא היו חושבים על תיקון הכלל, אלא רק על עצמם. וזה השורש של מידת האכזריות, שהאדם חושב רק על התועלת של עצמו בלי להתחשב באחרים.

משום שעל ידי שנהגו במשך שנה שלימה במידת הטבה וחסד, ונתן את כולו לצורך אחרים, בימים ובלילות בלא הפסקה, ולא חשב כלל על עצמו, ונעשה עניו וסבלן, עקר מעצמו את מידת האכזריות של דור המבול, ומשך לעצמו ולעולם כולו הנהגה עליונה של מידת הרחמים.

ויסוד הדברים כבר כתב הגרא"א דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו חייב עמוד 155), שחטא דור המבול היה "כח הנטילה", שדאגו רק לעצמם, ולכן התיקון היה על ידי "כח הנתינה", שנח דאג רק לאחרים.

ועי' ב"ב אליהו' (ח"א עמ' קט) שמביא בשם הזוה"ק (בראשית דף כג) שכשקב"ת רואה, כביכול, שמדת הדין מתוחה על האדם מפני עוונותיו שולח לו קב"ה עני לביתו שירחם עליו ועי' מרחמין עליו מן השמים מדה כנגד מדה. והאריך בזה המשגיח הגה"צ ר' מתתיהו סלומון (נפטר בסוף פ"י והלכת בדרכיו על התורה דבורה עמ' רסה, ועי' בספרו מתנת חיים עמ' קמ"ז) דהרי לנו תוספת גילוי בהנהגת ה' אשר כל הזמנות של רחמנות שמזדמנת לו לאדם, רמז יש בה שמדת הדין מתוחה עליו וכי הוא זקוק לרחמי שמים, אלא שעדיין אין יכולים לרחם עליו מן השמים, כי חסר לו השיעור במדת מרחם על הבריות הנצרך לו לזכות על ידה לישועת ה'.

ועלינו ללמוד מכל זה, לטרוח ולעמול לצורך ההטבה לאחרים, לדרוש טוב לעמו, לעזור לכל נצרך בגשמיות וברוחניות, ובכלל זה לומר דברי חיזוק למי שצריך, להתחיל על מי שסובל מאיזה דבר, ולדרוש בשלום כולם. ועל ידי שנתנהג במידת הרחמים, גם ה' יתנה עמו במידת הרחמים, ונזכה לקיים את רצון ה' שיתעלם יתנוג "כשורה", בהנהגת הכלל מתוקנת, בחסד וברחמים.

24 RAV NOSSON TZVI SPEAKS

43

The same can be said regarding Noah and the Mabul. Although Noah dedicated himself wholeheartedly to sustaining the world inside the teivah, he was still held accountable for failing to daven to save his generation. Noah knew that without the merits of ten tzaddikim, the world could not continue, yet he should nevertheless have prayed, shed copious tears, and sounded an agonized cry upon the annihilation of humanity and the destruction of Hashem's beautiful world, just as he would have grieved his own personal destruction. Since Noah did not daven, it is clear that he did not sufficiently feel the pain or mourn the indescribable loss. Therefore, he was faulted for not davening, and the Mabul was called mei Noach as if he, himself, had brought it upon the world.

בזמן המבול נח התחנך למידת הענוה והסבלנות

ובמקום אחר כתב המשך חכמה (ו א), שאותם שנים עשר חודשים של המבול לא היו רק לצורך החינוך של בעלי החיים, אלא אף לצורך חינוכו של נח עצמו. שבשנה זו התרגל במידת הסבלנות והענוה, על ידי שהיה צריך לעמול ולטרוח במשך זמן רב להאכיל אלפי סוגי בעלי חיים, ולעשות את רצונם במאכלים מסויימים לכל מין ומין כפי הצורך המיוחד לו, ובזמן המסויים שצריך, וכפי שאמר שם בן נח (סנהדרין פח): "צער גדול היה לנו בתיבה, בריה שדרכה לאכול ביום האכלנות ביום, שדרכה לאכול בלילה האכלנות בלילה".

ובזה מבאר המשך חכמה מה שה' אמר על נח שלא בפניו שהוא "צדיק תמים", ואילו בפניו אמר רק שהוא "צדיק" [ודשי מיישב שאומרים לאדם בפניו רק מקצת שבח]. משום ש"תמים" פירושו "עניו וסבלן" (רש"י ע"ז ו, א), וה' לא רצה לומר לנח שהוא יודע שיש בו מעלה זו, משום שהיה מוטל עליו לעבוד על עצמו כדי להשיגה, ואם ה' יאמר לו שיש לו אותה, תסתלק ממנו הבחירה בזה.

אמנם עדיין צריך לבאר, מדוע היה נח צריך להתחנך במידת הענוה והסבלנות, וכי היכן מצינו שדור המבול פגמו במידות אלו, ובשלמה מה שהבעלי חיים היו צריכים להתחנך למידת ההסתפקות, מובן שקודם המבול קלקלו בזה כפי שכתוב מפורש שהיו גוזלים וחומסים, אבל היכן מצינו שבני האדם התקלקלו במידת הענוה והסבלנות.

על מנת לבאר דבר זה, נקדים להבין מה היה שורש חטאם החמור של דור המבול.

חתימת הגזר דין של המבול היה מחמת הגזל כיון שהוא הרס של הנהגת הכלל

אמרנו חז"ל (מובא ברש"י בראשית ו יג) "שלא נתתם גזר דינם אלא על הגזל". ויש להבין מדוע היה כך, והרי דור המבול היו חוטאים בחטאים חמורים ביותר, כמו עבודה זרה וזימה ועריות ורש"י ו יא), והם חטאים יותר חמורים מגזל, ומדוע לא נתתם גזר דינם אלא על הגזל.

39

וביאר המבלי"ם (שם) שכל העבירות השונות שעשו, היו רק חטאים פרטיים, כל אדם בינו לאלקים, אבל החטא של הגזל והחמס, הוא ביטול של כל "הקיבוץ המדיני", שהמצב המתוקן הוא שכל אחד עוזר לשני ושומרים את החוקים כדי לקיים את הכלל, וכשחטאו בגזל חמס היה בזה "השחתת הכלל". ולכן רק זה היה סיבה להביא מבול שמכלה את כולם, משום שבלי שהמצב של הכלל מתקיים

כראוי, אין תקנה אלא להשחית את כולם.

ביאור דבריו הוא, שהסיבה שאדם גזל וחומס לאחרים, היא מחמת שהוא חושב רק על התועלת של עצמו, ולא חושב על האחרים שניזוקים מהגזל והחמס שעושה, ואם כולם דואגים רק לעצמם ולא לאחרים - זה השחתת כל העולם, וכמו שכתב הגרא"א דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו חייב עמוד 298) "אהבת עצמו היא שורש כל הצרות".

והנהגה של עולם מתוקן היא רק כשכל אחד דואג גם לאחרים, וכפי שכתוב בהקדמת ספר נפש החיים "כל האדם לא נברא אלא להועיל לאחרים". וכתב רבינו יונה בשער השובה (ש"א אות יג) "חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו, ולעמוד בעל נפש על הקמת חברו, אם רל ואם עשיר, וזאת מן החמורות ומן המצוות המצוות בן המצוות". וכן מפורש במשנה ראשונה של פרק חובת הלבבות.

על המבול יתנוג עמו במידת הרחמים, ונזכה לקיים את רצון ה' שיתעלם יתנוג "כשורה", בהנהגת הכלל מתוקנת, בחסד וברחמים. מצב כללי מתוקן: "חשבונו עם נפשו על התערבו עם בני אדם בתקנת העולם, מחרישה וקצירה ומקח וממכר, והעניינים שנועזרים בהם קצת בני אדם בקצתם על ישוב העולם. שיאחב להם מה שיאחב לנפשו מהם, וישנא להם מה שישנא לנפשו מהם, ויחמול עליהם, וידחה מהם כפי יכלתו מה שזיקם. - ומחסרון הפנים האלה, אחי, כבד העולם על יושביו, ונכפלה עליהם עבודות וטרחה, מפני שרצו להתחייב כל אחד מהם בחלקו בו וביותר מחוקו ממנו, ומפני שרצו ממנו יותר מחוקם ובקשו בו אשר לא להם, מנעם העולם חוקם ממנו, ולא המציא להם חלקם בו, על כן אינם מרוצים ממנו, ואין אחד בהם שאינו מתרעם בו ובוכה עליו".

* ובנותן טעם לחוסף מה ששמעתי מן משפחתו של הגר"ש שוואב זצ"ל שסיפר, כי כאשר היה חולץ בערב סוכות לקנות אתרוג היה נכנס להנות עם זיו מאחוריו, וכאשר ראה אתרוג שנטפק עליו, ביקש מבעל חנות שהיהפך לו את האתרוג בכדי שיוכל לראותו מכל צדדיו. ולהתייח המוכר השיב הגר"ש: כי לעולם איני נוגע ביד בדבר שאינו שלי..

Feeling Another Person's Pain as Our Own

This great level of concern and empathy is expected of all of us as well. We are all required to genuinely sympathize and feel the pain of a fellow Yid. Every person must possess a sense of *achrayus* toward Klal Yisrael and feel the pain of the *klal* as if it were his personal *tzarah*. Each one of us is responsible for everyone!

This is true in yeshivah as well. When a *bachur* is in yeshivah, which is a *makom tzibbur*, he bears responsibility for the entire *tzibbur*, and he must be aware that his every action will impact the *klal*. Even a personal act of his that is unrelated to the *tzibbur* may still affect the *klal*, and he must therefore be exceedingly careful with even the minor details of his behavior.

The obligation to share the burden of others pertains not just to the *klal*, but to individuals as well. The Gemara teaches (*Berachos* 12b): "Rabbah bar Chinana the elder said in the name of Rav: Any one who has the opportunity to beseech God for mercy on behalf of his fellow and does not beseech Him is called a sinner.... Rava said: If [the person who is in need of mercy] is a Torah scholar, one is required even to make himself ill on his behalf."

For a person to pray sincerely for his friend, and certainly for him to become sick with concern for his friend, he must first feel the person's pain deeply, as if it were his own. A person who prays for another without experiencing his pain cannot daven with emotion and sincerity, and his *tefillah* emerges vacant and ineffective. In contrast, one who truly sympathizes with another person's anguish, and feels his loss, need, and hardship, automatically sounds a genuine cry of anguish and weeps on his behalf. This intensity and passion have the power to work wonders on the friend's behalf and generate his salvation.

46 Viduy - R. Cohen

The *mabul* that took place thousands of years ago, destroying everything except for Noah and his family in the *tevah*, is paralleled today by the flood of depravity and moral decay that threatens to drown society. One of the features of this contemporary flood is the sewage system of words, gushing filth from all sides: vulgar words, *nivul peh*, *lashon ha'ra*, words expressing negativity and despair. What will serve as our *tevah*, keeping us afloat amid the *mabul* of today's world? The answer is the other meaning of *tevah* - the words we say and the way we speak. Our language will serve as the *tevah* that will keep us afloat from drowning in society. Every detail we are told about the *tevah* conveys a lesson regarding how we can stay afloat in the other, present day *mabul*.

For example, Noah was told, "Tzohar taaseh la'tevah," which simply means, "Install a light source for the *tevah*," which was either a window or a luminescent stone e.g. a diamond - corresponding to the electricity of its time. The Baal Shem Tov and others write that this can also be understood as a command to us to put light into our own words; to make our words windows of opportunity; to turn them into diamonds; to choose precious, uplifting words, not vulgar, base, low words that drag us and society downwards. Another example:¹²⁸ We are told that among the creatures that came to Noah's *tevah* were, "*min ha'behemah asher einenah tehorah* (from

the animals that are not pure),"¹²⁹ whereas it would have been shorter to say, "*min ha'behemah ha'tmei'ah* (from the unclean animals)." From the fact that the Torah goes out of its way here to avoid using a more direct but less refined term Chazal¹³⁰ learn: "*L'olam y'daber adam b'lashon nekiyah* (A person should always speak using clean, refined language)." Although it's quicker to use fewer letters, the Torah guides us to go out of our way to express ourselves in *lashon n'kiyah*, in a more refined manner. This is part of the timeless lesson we are taught in *parshas Noach*: our speech, *lashon n'kiyah*, *tzohar la'tevah*, the type of language we use, is what keeps us afloat. We mention in davening,¹³¹ "*v'romamtanu mi'kol hal'shonos* (You have elevated us above all other languages)" - our language is called Lashon Hakodesh. One of the reasons for this - we're told by the Rishonim - is because words don't exist in Lashon Hakodesh for certain unseemly things. This is the make or break - the words a person chooses are literally what will keep him afloat, or *chas v'shalom* drowning, in a vulgar society. This point is elaborated on in a later *al chet*.¹³²

5 (137) ע

צהר תעשה לתיבה. הנראה לרמז בזה כי אותיות התורה ניתנו לצרף כמו שאמרו יודע היה בעלאל לצרף האותיות כו. והנה הצדיקים מצרפים האותיות מנגע לענג ומן צרה רצ"ה כמו שחזתמן ביום התענית העונה לעמו ישראל בעת צרה ומיד נאמר רצה ה' כו. שנהפך הכל לרצון טוב. אבל בנת לא היה כך ונאמר לו צה"ר מן צרה שהיה מאיר לו רק לעצמו בפנים ולא על כל העולם. והבן:

והנה רש"י פירש: "צוהר, אבן טובה". ובלשון המשנה "תיבה" פירושה מילה [תיבה אחת]. וזהו הרמז: צהר תעשה לתיבה, תשתדל שכל מילה ומילה היוצאת מפין תצהיר כאור אבן טובה ויקרה. ולכן אל תבהל את פיך להוציא תיבות ודיבורים במהרה. ואפילו דיבור שצריך הנך לאומרו תדחהו כמה שאפשר. והיינו: ופתח התיבה, לפתוח לומר תיבה, בצדה תשים, תשימו בצד ואל תמהר להוציאו, אלא תדחהו כמה שאפשר. והיינו: תחכים שניים ושלשים תעשה, תדחהו לבסוף בשורה התחתונה או

בספר 'מבשר טוב' מביא שהרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב ז"ע הוסיף בזה לרמז בפסוק "צהר תעשה לתיבה", שצווי הוא לאדם שבעת שעומד לפני מלך מלכי המלכים להתפלל יאיר כל תיבה מתיבות התפילה בכוונה ראויה ובשים לב, והעצה היעוצה לזה היא "ופתח התבה בצדה תשים" שלא יהא אדם עומד לתפילה בקומה זקופה אלא יהא דומה בעיניו כנכנס להיכל המלך, כפתח צדדי שמתוך שיודע שאינו ראוי לבוא לפניו מתקבל תפילותיו¹³, וכמו"כ

עיקר התפילה שהיא עבודה שכלב ואמנם ראויה היא שתיקרא כן, שעבודה קשה היא לקיים מצות "ואהבת את ה' אלקיך" כשלימות ועי"ז להעתיך ולהתפלל עבור כללות ישראל ולשבתם. ולכן על האדם לקבל על עצמו קודם שיתפלל, לאהוב כל כו ישראל ולרצות בטובתו¹⁴.

ובחיות וחסרונו של נח היה בענין זה שלא דאג להתפלל עבור בני דורו¹⁵, לכן התיקון לזה הוא, שיכנס האדם

496 בכל מהותו בשערי תיבת התפילה וישא יועתיר תחינה עבור כלל ישראל שתהא נחת רוח מטובתם עולה לארון כל.